

Dominika Sagan, Tomasz Miśko

asystenci na WPiA Uniwersytetu Rzeszowskiego

Arbitraż i mediacja – praktyczne aspekty stosowania przepisów (Iwonicz-Zdrój 18–20.10.2007 r.)

18–20.10.2007 r. odbyła się w malowniczo położonym ośrodku wypoczynkowym w Iwoniczu-Zdroju konferencja naukowa pt. „Arbitraż i mediacja – praktyczne aspekty stosowania przepisów”. Była ona kontynuacją inicjatywy Zakładu Prawa Handlowego i Gospodarczego Wydziału Prawa Uniwersytetu Rzeszowskiego, który w 2006 r. zorganizował przy współudziale Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa (TNOiK) Oddział w Rzeszowie międzynarodową konferencję naukową poświęconą arbitrażowi i mediacji jako instrumentom wspierającym rozwój przedsiębiorczości¹.

Organizatorem konferencji było TNOiK Oddział w Rzeszowie oraz Podkarpacki Stały Sąd Polubowny – Arbitrażowy z siedzibą w Rzeszowie.

Celem konferencji był:

przeгляд koncepcji i stanowisk doktryny oraz orzecznictwa w zakresie stosowania instytucji ADR;

wymiana poglądów i stanowisk zarówno praktyków, jak i teoretyków na temat roli alternatywnych metod rozwiązywania sporów w systemie wymiaru sprawiedliwości;
wypracowanie założeń i mechanizmów wdrażania poszczególnych przepisów odnoszących się do arbitrażu i mediacji w praktykę stosunków życia gospodarczego.

Konferencję otworzył prof. dr hab. **Jan Łukasiewicz**, który w pierwszych słowach skierowanych do uczestników wyraził nadzieję, że możliwość prezentowania poglądów i dyskusji w tak szerokim gronie osób, które w różny sposób parają się problematyką ADR, wpłynie na poszerzenie wiedzy na ten temat, a także na wypracowanie rozwiązań, które mogłyby w przyszłości przyczynić się do bardziej efektywnego stosowania przepisów prawa w tej materii.

¹ Tym samym zapewniona została ciągłość inicjatywy związanej z rozpowszechnianiem i promocją alternatywnych metod rozwiązywania sporów w formie debat i dyskusji w gronie specjalistów z tej materii prawa na Podkarpaciu.

Następnie odczytany został list Marszałka Województwa Podkarpackiego **Zygmunta Cholewińskiego**, który objął konferencję patronatem honorowym.

W imieniu władz samorządowych wypowiedział się **Kazimierz Kędziński**, dyrektor Urzędu Marszałkowskiego, wskazując na nieocenioną wartość, jaką niesie ze sobą promocja sądownictwa arbitrażowego.

W następnej kolejności głos zabrał prof. dr hab. **Jan Olszewski**. Przedstawił wszystkim obecnym założenia i cele przedmiotowej konferencji, akcentując potrzebę doskonalenia prawa arbitrażowego i mediacji i przywołując przy tym amerykańskie wzorce i doświadczenia w tej materii.

Tematyka referatów zaprezentowanych podczas obrad była odbiciem bardzo szerokiego spektrum problemów związanych ze stosowaniem w praktyce przepisów odnoszących się do arbitrażu i mediacji.

W sumie podczas dwóch dni konferencji wygłoszonych zostało ponad dwadzieścia niezwykle interesujących referatów. Wszystkie poruszane problemy, ich różnorodność i zakres były potwierdzeniem rangi i złożoności problematyki podjętej podczas obrad.

W referacie otwierającym merytoryczną część konferencji pt. „Wskazania dla rozwoju sądownictwa polubownego (arbitrażowego)” prof. dr hab. **Jan Olszewski** (WP URz) dokonał analizy czynników, które pozytywnie wpływają na rozwój arbitrażu². Profesor w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę uczestników konferencji na następujące determinanty, formułując w zakresie ich analizy konkretne rozwiązania:

- zbyt długie postępowanie postarbitrażowe, które pozostaje niewątpliwie w konflikcie z oczekiwaniami, jakie wiążą z arbitrażem jego uczestnicy, a mianowicie prostotą i szybkością postępowania. Odległe terminy na wniesienie skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (3 miesiące od doręczenia wyroku) oraz w przypadku powzięcia wiadomości o przestępstwie, w związku z wyrokiem (5 lat) prowadzą w oczywisty sposób do przewlekłości całego postępowania. Wzorem ustawodawstw zagranicznych należałoby w tej materii wprowadzić pewne zmiany³;
- brak niezależnych instytucji i sędziów, przy których działają sądy polubowne. W sądach polubownych w przeważającej większości dominują przedstawiciele korporacji prawniczych oraz przedstawiciele izb gospodarczych. W dobie wzajemnej współzależności i powiązania gospodarki coraz częściej pojawiać się będzie problem związany z całkowitą i pełną niezależnością takich arbitrów. Rozwiązaniem postulowa-

² Na samym wstępie *J. Olszewski* dokonał podziału czynników na trzy grupy. Pierwsza obejmuje sytuacje prawne, które hamują rozwój arbitrażu. Druga odnosi się do czynników natury prawnej, których adaptacja w sferze praktyki ożywiłaby sądownictwo polubowne. Trzecia obejmuje propozycje, które pomimo pozaprawnego charakteru wywierają wpływ na arbitraż poprzez promocję w określonych instytucjach i w zakresie nowych obszarów prawnych.

³ Przywołany został w tym miejscu przykład ustawodawstwa szwedzkiego jako godnego szczególnej uwagi, które przewiduje procedurę arbitrażową przyśpieszoną i zwykłą.

nym przez prof. dr. hab. *J. Olszewskiego* jest z pewnością większa aktywizacja pracowników nauki posiadających zarówno teoretyczne przygotowanie, jak i praktyczne doświadczenie i umiejętności;

- promowanie kształcenia z uwzględnieniem specyfiki sądownictwa polubownego. Profesor *J. Olszewski* postulował w tym zakresie włączenie do programów prawnych studiów wyższych zajęć, które nie tylko w sposób teoretyczny, ale również poprzez praktykę przygotowywałyby przyszłych absolwentów do występowania przed sądami polubownymi; postulat ten wiąże się nierozwalnie z kolejnym czynnikiem, a mianowicie wdrażaniem klinik prawa jako programów wykształcających wśród studentów umiejętności komunikowania się i decydowania o różnych sytuacjach wymagających podejmowania decyzji skutkujących prawnie;
- obowiązek obligatoryjnego ubezpieczenia sędziów polubownych;
- czynniki etyczne, wśród których prymat należałoby przyznać zasadzie, by wszelkiego rodzaju umowy zawierały klauzule arbitrażowe, co z pewnością przyczyniłoby się do bardziej „spolegliwego” łagodzenia napięć, unikania medialnego rozgłosu, realnej drogi prowadzącej do rozwiązania sporu;
- poufność – prof. dr. hab. *J. Olszewski* wskazał, że kwestia ta do końca w przepisach nie jest doregulowana, występuje bowiem w tym zakresie dywergencja pomiędzy generalnymi regułami KPC a innymi przepisami prawa⁴;
- szersze wprowadzenie do umów z podmiotami publicznymi klauzul z zapisem na sąd polubowny celem zwiększenia zaangażowania podmiotów prywatnych w realizację zadań sfery publicznej. Podstawową zaletą wskazaną w tym aspekcie w referacie jest uznanie cywilnoprawnej odpowiedzialności odszkodowawczej dotyczącej zapłaty na zasadzie słuszności;
- promowanie zwyczajów regionalnych (regionalizmów) przez sądy polubowne. Dzięki upowszechnieniu zapisów spory byłyby przedmiotem rozstrzygnięć instytucji związanych ze specyfiką danego środowiska, regionu i zwyczajami lokalnymi. Dodatkowym atutem byłoby pogłębianie integracji społecznej.

Drugi referat zaprezentowany przez dr *Joannę Radwanowicz-Wanczewską* (WP UwB) pt. „Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości” odnosił się do przybliżenia wszystkim uczestnikom konferencji charakteru działań i misji realizowanej w ramach tego zespołu doradczego, który pomimo krótkiego okresu istnienia⁵, a także społecznego charakteru

4 Np. jak wskazywał w wystąpieniu *J. Olszewski*, spółki publiczne mają ustawowy obowiązek ujawniania istotnych informacji (w tym również tych z postępowań arbitrażowych).

5 Rada utworzona została zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 1.8.2005 r. w sprawie powołania Społecznej Rady ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości (Dz.Urz. MS Nr 5, poz. 19).

pracy członków, zaowocował pewnymi istotnymi działaniami. W dalszej części prezentacji dr *J. Radwanowicz-Wanczewska* przedstawiła pokrótce strukturę organizacyjną Rady, tryb powoływania jej członków, a także zakres zadań i obowiązków, które w sposób szczegółowy określa regulamin opracowywany przez przewodniczącą Rady, a zatwierdzany przez Radę zwykłą większością głosów na posiedzeniu specjalnie zwołanym w tym celu.

Wymieniła również projekty, jakie w ramach tego gremium zostały zrealizowane. Dłuższą uwagę poświęciła przedstawieniu standardów prowadzenia mediacji i postępowania mediatora, uchwalonych przez Radę 26.6.2006 r., mających charakter wytycznych i wskazówek dla mediatorów. Kolejnym istotnym zadaniem stanowiącym swego rodzaju wyzwanie dla Rady jest opracowanie założeń do ustawy o ADR, w tym o mediacji i sprawiedliwości naprawczej.

Doktor *Anna Kalisz* (WPiA UMCS w Lublinie) referatem pt. „*Quasi*-mediacyjność postępowania mediacyjnego przed sądami administracyjnymi” rozpoczęła cykl wystąpień poświęconych problematyce związanej z wykorzystaniem instytucji mediacji w postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym. W przygotowanym opracowaniu dowodziła, że postępowanie mediacyjne, jakie ma miejsce przed sądami administracyjnymi, stanowi formę hybrydową ADR.

Swoje rozważania rozpoczęła od przedstawienia uczestnikom generalnej charakterystyki podstawowych form alternatywnych metod rozwiązywania sporów, takich jak arbitraż, mediacja, koncyliacja czy negocjacje. Wszystkie one zostały recypowane z anglosaskiej kultury prawnej, na gruncie której historycznie powstały i wyrosły, do kultury prawnej państw Europy kontynentalnej. W dalszej części wystąpienia dr *A. Kalisz* wliczyła te dziedziny prawa, w których obecnie w Polsce występuje mediacja rozumiana jako element procesu sądowego⁶, po czym stwierdziła, że to właśnie na gruncie procedury sądownoadministracyjnej konstrukcja ta, od strony terminologicznej, budzić może największą wątpliwość. Dokonując analizy desygnatów pojęcia mediacja i zadań, co do których powszechnie przyjmuje się, że stoją po stronie mediatora, z treścią ustawy z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1270 ze zm.), sformułowała wniosek, że instytucja ta bliższa jest postępowaniu pojednawczemu⁷ czy ugodowemu, przebiegającemu przed organem rozstrzygającym

6 Są to w randze ustawy: ustawa z 23.5.1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych – Rozdział III „Mediacja i arbitraż” (Dz.U. Nr 55, poz. 236 ze zm.), ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny – art. 53 (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.); ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego – art. 23a, art. 342 § 3 i 489 § 1 (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.); ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich – art. 3a § 1 (t. jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 ze zm.); ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego – art. 183¹–183¹⁵ (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.); ustawa z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1270 ze zm.).

7 W znaczeniu działania mającego na celu osiągnięcie przez strony pojednania, co czyni go pojęciem szerszym niż mediacja.

spór, niż klasycznej mediacji z art. 183¹–183¹⁵ KPC. Dlatego dr *A. Kalisz* postulowała dokonanie zmiany nazwy, która uczyniłaby tę instytucję bardziej czytelną co do swej istoty.

W kolejnym referacie pt. „Kilka uwag w sprawie mediacji w postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym” dr **Robert Sawuła** (Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Przemyślu) skoncentrował się na przedstawieniu w aspekcie praktyki stosowania prawa⁸ problemów procedury administracyjnej oraz sądownoadministracyjnej, a także ocenie, czy konstrukcje normatywne spotykane w tych obszarach⁹ sprzyjają mediacyjnemu rozwiązywaniu sporów.

W pierwszej kolejności swoje uwagi skierował do ugody w postępowaniu administracyjnym i ograniczeń, jakich doznaje ona na gruncie przepisów KPA¹⁰. W związku z powyższym dokonał wyodrębnienia znacznej kategorii spraw administracyjnych, w których to ugody w rozumieniu KPA zawrzeć nie można¹¹. Dodatkowo czynnikiem determinującym brak większego zainteresowania polubownym załatwieniem sprawy administracyjnej jest również wola (zarówno organu, jak i stron sporu). Dużym utrudnieniem jest również mocno skomplikowany tryb zawierania ugody. Na zakończenie tej części rozważań dr *R. Sawuła* sformułował wniosek, że przepisy KPA odnoszące się do ugody od wielu lat w praktyce są martwe, o czym świadczą mogą statystyki. W dalszej części skupił się na zaprezentowaniu postępowania mediacyjnego w postępowaniu sądownoadministracyjnym. Również ta konstrukcja niezwykle rzadko jest stosowana, a to z powodu wielu różnorodnych przyczyn (np. braku kultury prawnej, nikłego społecznego zaufania do sądownictwa w ogólniejszym zakresie). Podsumowując swoje wystąpienie, dr *R. Sawuła* wskazał na konieczność podjęcia w pierwszej kolejności kroków o charakterze wewnętrzno-organizacyjnym, tak by sądownictwo śmiało korzystać z procedury mediacyjnej.

W ostatnim wystąpieniu zamykającym tę część konferencji **Jarosław Harczuk** (referent sądowy w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w Lublinie) w referacie pt. „Okoliczności faktyczne i prawne jako element mediacji w postępowaniu sądownoadministracyjnym” przedstawił ustawowe cele mediacji sądownoadministracyjnej i w tym

8 *R. Sawuła* jest równocześnie sędzią w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w Rzeszowie.

9 Chodzi tutaj o ugodę w postępowaniu administracyjnym (została wprowadzona do KPA na mocy ustawy z 31.1.1980 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego – Dz.U. Nr 4, poz. 8) oraz mediację w postępowaniu sądownoadministracyjnym.

10 W szczególności art. 13 § 1 oraz art. 114 KPA.

11 Przede wszystkim będą to przypadki, gdy nie mamy do czynienia z wielością stron, sprawy, w których zawarcie ugody jest wykluczone (np. wywłaszczenie czy te, gdy do istoty sprawy należy wydanie decyzji).

zakresie odniósł się do elementów, których może ona dotyczyć. W wyniku przeprowadzonej analizy wskazał, że przedmiotem uzgadniania w sądownoadministracyjnym stosowaniu prawa może być sprawa administracyjna, a uzgadnianie dotyczyć będzie istotnych z punktu widzenia oceny zaskarżonego działania lub zaniechania przepisów prawa materialnego i procesowego oraz okoliczności faktycznych, w których doszło do działania bądź zaniechania¹². W podsumowaniu czynionych rozważań *J. Harczuk* stwierdził, że uzgadnianie okoliczności faktycznych czy prawnych nie może dotyczyć treści nowej decyzji administracyjnego stosowania prawa. Tak więc w sytuacji, gdy uzgadnianie okoliczności faktycznych i prawnych decyzji stosowania prawa, będącej przedmiotem kontroli sądu administracyjnego, wykaże, że organ decyzyjny w kierowniczym stosowaniu prawa wydał decyzję wadliwą, i organ decyzyjny podzieli to ustalenie, uzgadnianie nie może prowadzić do ustalenia treści decyzji stosowania prawa, która zastąpi decyzję wadliwą.

Po chwili przerwy przeznaczonej na skorzystanie z serwisu kawowego jako pierwszy ze swoim referatem pt. „Decyzje administracyjne wydawane w oparciu o zobowiązania składane przez przedsiębiorców jako przykład działań organów administracji w prawie antymonopolowym, opartych na idei alternatywnego rozstrzygnięcia sporów” wystąpił dr **Marek Stefaniuk** (WPiA UMCS w Lublinie). Na początku prelekcji odniósł się do klasyfikacji i typologii działań organów administracji publicznej, jak również przybliżył problematykę kategorii interesu publicznego i instrumentów kontroli prawidłowości ustalania tego interesu. W kolejnych słowach dr *M. Stefaniuk* przedstawił pokrótce charakter prawa antymonopolowego jako tej dziedziny, która reguluje spory o charakterze subiektywnym, po czym zogniskował swoje dywagacje na szczególnym rodzaju decyzji wydawanych przez organy administracyjne na podstawie zobowiązań składanych przez przedsiębiorców w sytuacjach przewidzianych prawem. Zaprezentował to zagadnienie w odniesieniu do prawa konkurencji i możliwości wydawania takich zobowiązań w sprawach dotyczących zarówno praktyk ograniczających konkurencję (porozumień i nadużywania pozycji dominującej)¹³, jak i odnoszących się do koncentracji przedsiębiorców¹⁴.

12 Uzgadnianie bowiem okoliczności faktycznych i prawnych sprawy administracyjnej będącej przedmiotem kontroli sądu administracyjnego dotyczy zawsze wpływu tych okoliczności na treść decyzji stosowania prawa, wydanej w sprawie administracyjnej będącej przedmiotem postępowania sądownoadministracyjnego i podlegającej kontroli sądu administracyjnego.

13 W przypadku sporów dotyczących postępowania w sprawach praktyk ograniczających konkurencję *M. Stefaniuk* podniósł, że zobowiązania przedsiębiorcy (przedsiębiorców) dotyczyć będą określonych przypadków naruszenia prawa w przeszłości i ocenianie są przez właściwy organ z perspektywy *ex post*. W związku z powyższym przedmiotem ochrony będzie przede wszystkim aktualna konkurencja.

14 W tej sytuacji *M. Stefaniuk* dokonał rozróżnienia pomiędzy dwoma sytuacjami. W pierwszym przypadku to przedsiębiorcy mają zamiar dokonania koncentracji o odpowiednio znacznym rozmiarze i zgłaszają

Na zakończenie swojego wystąpienia dr *M. Stefaniuk* podkreślił, że przewidziana przepisami prawa antymonopolowego konstrukcja zobowiązań koegzystuje z władczymi kompetencjami organów orzekających w sprawach antymonopolowych. Wskazał także na korzyści, jakie mogą wynikać z zastosowania elementów alternatywnych form rozstrzygnięcia sporów w konkretnych postępowaniach. Udział bowiem adresata decyzji w kształtowaniu jej treści ma pozytywny wpływ na trwałość takiej decyzji, a tym samym pozwala ograniczyć koszty administrowania i oszczędzić czas. W związku z powyższym wynikać będzie w przyszłości potrzeba reorganizacji prawa administracyjnego w kierunku rozbudowy form alternatywnych, konsekwencją czego ograniczone zostaną rozstrzygnięcia autorytarne. Taki stan rzeczy przybliży system prawny do ochrony o charakterze otwartym¹⁵.

W kolejnym referacie pt. „Wybrane zagadnienia dotyczące poddania sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego” autorstwa dr. **Romana Uliasa** (WP URz) dokonana została analiza w aspekcie prawnoporównawczym¹⁶ szeregu kwestii pośrednio i bezpośrednio związanych z poddaniem konkretnego sporu pod arbitraż. Po dokonaniu przeglądu stosowanych przez poszczególne państwa rozwiązań dr *R. Uliasz* zauważył, że pomimo wzorowania się na regulacjach modelowych ostateczny kształt przepisów jest dosyć różnorodny¹⁷. Następnie skupił się na zaprezentowaniu tych dywergencji w kontekście takich zagadnień, jak: dopuszczalność poddania sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego¹⁸, formy poddania sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego¹⁹,

ten zamiar właściwemu organowi (wówczas mamy do czynienia z kontrolą *ex ante* i podejmowane działania mają na celu ochronę potencjalnej konkurencji). Zupełnie inaczej kształtuje się sytuacja, w której postępowanie wszczynane jest przez właściwy organ z urzędu (wówczas nadzór ma charakter represyjno-perspektywiczny).

¹⁵ Dopuszczać będzie on bowiem wielotorowość i zróżnicowanie dróg rozstrzygnięcia sporów pomiędzy jednostką a administracją, cyt. za: *Z. Kmiecik*, *Mediacja i koncyliacja w prawie administracyjnym*, Kraków 2004, s. 36.

¹⁶ Tj. z uwzględnieniem rozwiązań przyjętych na gruncie prawa polskiego, wybranych ustawodawstw światowych (takich jak: włoskie, indonezyjskie, singapurskie, nowozelandzkie, austriackie), jak również przyjętych w Ustawie modelowej o międzynarodowym arbitrażu handlowym, opracowanej przez Komisję Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego w 1985 r.

¹⁷ W szczególności kwestii dotyczącej dopuszczalności poddania sporu pod rozstrzygnięcie arbitrażowe, przede wszystkim poddanie sporu w drodze wymiany korespondencji e-mailowej.

¹⁸ *R. Uliasz* zaprezentował rozwiązania przyjęte przez ustawodawcę polskiego (gdzie strony mogą, o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe, które mogą być przedmiotem ugody sądowej z wyjątkiem spraw o alimenty), ustawodawcę włoskiego (w świetle regulacji włoskich strony mogą poddać spory pomiędzy nimi pod rozstrzygnięcie arbitrów za wyjątkiem tych, które mają za przedmiot prawa nierozporządzone), ustawodawcę indonezyjskiego (cechą charakterystyczną tych rozwiązań jest możliwość poddania pod rozstrzygnięcie

a także zakres podmiotowy i przedmiotowy zapisu na sąd polubowny²⁰.

Następny referat pt. „Wymogi formalne skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego” dr. **Włodzimierza Głodowskiego** (WPiA UAM w Poznaniu) poświęcony został problematyce, jaka narosła wokół stosowania w praktyce arbitrażowej art. 1207 KPC, który w swej treści zawiera delegację do przepisu art. 187 KPC. Jednakże odesłanie to każe nam stosować przedmiotowy przepis (tj. art. 187 KPC) tylko odpowiednio, bez przepisów odnoszących się do pozwu, co mocno w swoim wystąpieniu akcentował dr *W. Głodowski*²¹. Prezentacja w dalszej części skupiła się na przesłedzeniu i autorskiej analizie poszczególnych warunków formalnych skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego²².

Mecenas **Rafał Morek** (WPiA UW) w wystąpieniu pt. „Wszczęcie mediacji a bieg terminu przedawnienia roszczeń – zarys problematyki na tle prawnoporównawczym” podkreślił, że zagadnienie to jest niejednolicie uregulowane w różnych systemach prawnych i z tego powodu zasługuje, by przybliżyć je uczestnikom w ujęciu komparatystycznym. W szczególności, że stanowi ono obecnie przedmiot ożywionego zaintereso-

arbitrażowe jedynie sporów handlowych lub tych, które wynikają z czynności dokonywanych pomiędzy stronami mającymi pełną zdolność do czynności prawnych) oraz ustawodawcę singapurskiego (gdzie wskazuje się na możliwość poddania pod rozstrzygnięcie sporów zarówno istniejących, jak i tych, które powstać mogą w przyszłości niezależnie od tego, czy wynikają ze stosunków umownych, czy też mających inne źródło powstania).

19 W tym kontekście zaprezentowane zostało przez *R. Uliasz* rozwiązanie z Ustawy Modelowej z 1985 r. i z nim skontrastowana regulacja polska, włoska, austriacka, nowozelandzka oraz singapurska i indonezyjska.

20 Tutaj *R. Uliasz* odniósł się do problematyki związania zapisem określonych podmiotów (tj. skuteczności zapisu wobec określonych podmiotów) oraz dopuszczalności rozciągnięcia zapisu na sąd polubowny na stosunki prawne, które przedmiotem zapisu nie były.

21 W konsekwencji takiego podejścia w żadnym przypadku nie będzie miał zastosowania art. 187¹ KPC (przewidujący w określonych przypadkach szczególną formę pozwu, jaką jest formularz), jak i art. 187² KPC (dotyczący pozwu na nośniku elektronicznym) oraz art. 479¹² i 466 KPC.

22 Tj. oznaczenie sądu, do którego jest skierowana, imię i nazwisko lub nazwa stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników (art. 126 § 1 pkt 1 KPC) oraz oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby stron (art. 126 § 2 KPC); określenie wartości przedmiotu sporu (art. 187 § 1 pkt 1, art. 126¹ § 1 KPC); oznaczenie rodzaju pisma (art. 126 § 1 pkt 2 KPC); dokładne podanie żądania skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (art. 187 § 1 KPC) oraz osnowa wniosku lub oświadczenia (art. 126 § 1 pkt 3 KPC); oznaczenie przedmiotu sporu (art. 126 § 2 KPC); przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie (art. 187 § 1 pkt 2 KPC); podanie dowodów na poparcie przytoczonych okoliczności (art. 126 § 1 pkt 3 KPC); w miarę potrzeby przytoczenie okoliczności uzasadniających właściwość sądu (art. 187 § 1 pkt 2 KPC); podpis strony albo przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika (art. 126 § 1 pkt 5 KPC); wymienienie załączników (art. 126 § 1 pkt 5 KPC); załączenie pełnomocnictwa (art. 126 § 3 KPC); załączenie załączników (art. 128 KPC) i opłata sądowa od skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego.

wania ustawodawców i doktryny zagranicznej²³. Podniósł on w swoim referacie również, że regulacje polskie²⁴ istotnie odbiegają od przyjętych w projekcie dyrektywy, ustawie wzorcowej czy wielu zagranicznych systemach prawa krajowego. W podsumowaniu prelegent zauważył, że obecnie zaczyna przeważać tendencja, zgodnie z którą wszczęcie mediacji coraz powszechniej uznawać będzie się za przesłankę uzasadniającą rozszerzenie zakresu czasowego ochrony prawnej udzielanej przez ustawodawcę wierzycielom. Niestety sposób uregulowania omawianego zagadnienia w prawie polskim, zdaniem mec. R. Morka, budzi pewne zastrzeżenia. Przede wszystkim przez wszczęcie mediacji dochodzi do przerwania biegu przedawnienia na gruncie przepisów KPC, podczas gdy standardem międzynarodowym jest jego zawieszenie. Ponadto wierzyciel może doprowadzić do wszczęcia mediacji stosunkowo łatwo. W związku z takim stanem rzeczy polskie rozwiązania mogą wydawać się zbyt daleko idącymi, a związane jest to przede wszystkim z nadmiernie rozszerzoną ochroną praw wierzyciela i możliwością ich nadużywania. W perspektywie przyjęcia w nieodległej przyszłości dyrektywy europejskiej w tej materii konieczne będzie dokonanie korekty prawa polskiego w omawianym zakresie.

W referacie pt. „Porządek publiczny i jego wpływ na rozstrzyganie sporów z zakresu prawa konkurencji przez sądy polubowne” **Tomasz Miśko** (WP URz) podniósł kwestie, jakie rodzi i determinuje konfrontacja arbitrażu z prawem konkurencji, a które to wynikają z naturalnych antagonizmów pomiędzy publicznoprawnym charakterem przepisów prawa antymonopolowego a wymogiem bezstronności i niezależności wyrokowania przez arbitrów, w szczególności w przypadku międzynarodowego sądownictwa polubownego. Prezentacja miała przede wszystkim ukazać proces wzajemnej implikacji pomiędzy porządkiem publicznym i z zasady prywatnoprawną instytucją arbitrażu.

Zagadnienie porządku publicznego w arbitrażu stanowi bowiem punkt, w którym przecinają się prawo stron do rozstrzygania sporów w drodze polubownej z dążeniem organów publicznych do zapewnienia pewnych minimalnych standardów życia gospodarczego. W dalszej części opracowania zostały poruszone takie zagadnienia, jak: publicznoprawny charakter prawa konkurencji, sama koncepcja porządku publicznego w wymiarze międzynarodowym, ponadnarodowym oraz europejskim poprzez odwołanie się w tym zakresie do wybranych ustawodawstw światowych²⁵, która to stanowi punkt

²³ Wynika ono z uwzględnienia problemu przedawnienia w projekcie unijnej dyrektywy o wybranych aspektach mediacji cywilnych i gospodarczych; w jęz. ang. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on certain aspects of mediation in civil and commercial matters {SEC(2004) 1314} oraz ustawie wzorcowej UNCITRAL o międzynarodowej koncyliacji handlowej.

²⁴ Tj. art. 123 § 1 pkt 3 i art. 124 § 2 KC.

²⁵ Między innymi zaprezentowane zostały modele rozwiązań, funkcjonujące na gruncie prawa amerykańskiego, szwajcarskiego, francuskiego i niemieckiego. Dodatkowo przedstawione zostaną rozwiązania przyjęte na gruncie wspólnotowego porządku prawnego.

odniesienia w zakresie badania zdatości arbitrażowej sporów związanych z prawem antymonopolowym, oraz proceduralny aspekt porządku publicznego w przedmiocie rozstrzygania sporów dotyczących prawa konkurencji. Celem tych rozważań była próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, w jakim zakresie porządek publiczny stanowi przeszkodę przy wykorzystaniu instytucji arbitrażu w prawie konkurencji, oraz przedstawienie (wypracowanie) pewnych koncepcji, które mogłyby usunąć częściowo wątpliwości, jakie może rodzić taki stan rzeczy.

W podsumowaniu *T. Miśko* wskazał, że brak jest obecnie norm, które w sposób kompleksowy regulowałyby problem związany z samym przebiegiem procesu arbitrażowego, jak i kontroli orzeczeń arbitrażowych pod tym kątem i ewentualnie odmowy uznania lub stwierdzenia wykonalności orzeczenia w oparciu o kryterium naruszenia porządku publicznego przez sądy krajowe (zauważalny jest tutaj brak koordynacji arbitrażu gospodarczego z procedurą administracyjną). Istnieje w związku z tym uzasadniona obawa, że instytucja arbitrażu wykorzystywana będzie do obchodzenia klauzuli porządku publicznego.

Jako ostatnia w tym panelu wystąpiła **Elwira Kijewska** (radca prawny, Legnica), która w opracowaniu pt. „Mediacja w prawie ubezpieczeń gospodarczych” w pierwszej kolejności odniosła się do zagadnień ogólnych związanych z samym charakterem mediacji, by przejść do meritum, tj. zaprezentowania poszczególnych kwestii związanych z problematyką ubezpieczeń gospodarczych (podstaw regulacji tej dziedziny prawa, wybranych aktów wykonawczych w zakresie ubezpieczeń obowiązkowych, zasad organizacji ubezpieczeń gospodarczych, centralnych organów administracji rządowej na rynku ubezpieczeniowym i zadań prezeń realizowanych oraz elementów określających treść stosunku ubezpieczeniowego).

Po tej prelekcji nastąpiła dłuższa przerwa w obradach konferencyjnych. Uczestnicy mogli w tym czasie skorzystać z możliwości spaceru po Iwoniczu-Zdroju z przewodnikiem czy innych form wypoczynku, zaproponowanych przez organizatorów.

Wieczorną sesję plenarną otworzył dr hab. **Janusz Niczyporuk** (WPiA UMCS w Lublinie) referatem pt. „Charakter postępowania rzecznika praw pacjenta”. Jak wskazywał prelegent, mechanizm korzystania ze świadczeń zdrowotnych sprzyja powstawaniu sporów pomiędzy pacjentem a generalną kategorią świadczeniobiorcy. Spory te w związku z pewnymi niedostatkami w funkcjonowaniu sądów, które to tradycyjnie tego rodzaju sprawy rozstrzygały, zaczynają być przedmiotem alternatywnych form rozwiązywania zaistniałych konfliktów. Do promocji koncepcji alternatywnych przyczyniła się nowa instytucja – Rzecznika Praw Pacjenta. Doktor hab. *J. Niczyporuk* dokonał w swoim wystąpieniu charakterystyki tej instytucji, wskazał na źródła praw pacjenta, by w konkluzji swoich wywodów postawić wniosek, zgodnie z którym postępowanie Rzecznika Praw Pacjenta powinno zawsze odpowiadać modelowi alternatywnego rozwiązywania sporów pomiędzy pacjentem a świadczeniodawcą. Wskazał również, że podsta-

wowym zadaniem rzecznika powinno być dążenie do usunięcia stanu napięcia pomiędzy stronami konfliktu oraz ułatwienie porozumienia się celem rozwiązania sporu. Tym samym ma on do odegrania rolę nieco bardziej aktywną niż mediator w klasycznym tego słowa znaczeniu, zajmując pozycję bliższą arbitrowi, bowiem głównym zadaniem rzecznika jest nie tyle angażowanie się w istotę sporu, co zaangażowanie w samą procedurę.

We wspólnie przygotowanym przez dr. **Rafała Biskupa** (Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL im. JP II) i **Lukasza Ścibora** (specjalista Urzędu Komunikacji Elektronicznej, delegatura w Lublinie) referacie pt. „Mediacje w prawie telekomunikacyjnym” zaprezentowane zostały zagadnienia związane z analizą procedur mediacyjnych jako alternatywnych sposobów zakończenia sporu prawnego na tle prowadzonych na podstawie przepisów prawa telekomunikacyjnego postępowań. Autorzy zaprezentowali przyjęte na gruncie prawa polskiego rozwiązania, omówili przebieg postępowania mediacyjnego przewidzianego przepisami ustawy z 16.7.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. Nr 171, poz. 1800 ze zm.), posiłkując się przykładami rozwiązań zaproponowanych przez zagraniczne ustawodawstwa. Na zakończenie podkreślili, że procedura mediacyjna spełnia pokładane w niej nadzieje, ponieważ jest postępowaniem dużo prostszym i mniej sformalizowanym niż rozprawa przed sądem, zwłaszcza że czasem suma dochodzonych roszczeń nie jest wysoka. Poddali jednak w wątpliwość sytuację, w której to postępowanie mediacyjne nie będzie skuteczne, proponując, by w takich przypadkach spór został poddany pod rozstrzygnięcie w drodze aktu administracyjnego²⁶.

Kolejny referat, autorstwa dr **Krystyny Świeckiej** (WP UwB) i dr. **Juliusza Świeckiego** (WP UwB), pt. „Rejestracja i utrzymywanie nazw domen internetowych a arbitrażowe rozstrzygnięcie sporów przez sądy polubowne w Polsce” odnosił się w swojej treści do analizy zasad rejestracji i utrzymywania nazw domen internetowych przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową (NASK)²⁷ oraz nowego Regulaminu określającego warunki rejestracji i utrzymywania nazwy domeny .pl, a także polubownego rozstrzygnięcia sporów w tych materiach. Dzięki przeprowadzonym badaniom autorzy wysunęli wnioski, w których podnieśli, że NASK jako instytucja, która cieszy się sporym zaufaniem na świecie, poprzez różnego rodzaju praktyki (takie jak wykorzystywanie swojej pozycji przez narzucanie abonentom umów adhezyjnych, jednostronne narzucanie arbitrażu) deprecjonuje swoją rolę na rynku polskim.

Na zakończenie sesji plenarnej dnia pierwszego referat pt. „Ugody zawierane w postępowaniu arbitrażowym i mediacyjnym jako przedmiot opodatkowania podatkiem od

²⁶ Rozwiązanie to wzorowane jest na włoskim systemie mediacji i zdaje się najbardziej przystawać do polskich realiów.

²⁷ Obowiązujących od 18.12.2002 r.

czynności cywilnoprawnych” przedstawił **Aleksy Goettel** (WPiA UW-M w Olsztynie). Prelegent podczas prezentacji zasygnalizował kilka problemów związanych z opodatkowaniem ugody, wynikających ze specyfiki tego rodzaju zdarzeń, zwłaszcza z ich podwójnej natury. Wskazał, że w praktyce załatwiania spraw podatkowych organy podatkowe powinny brać pod uwagę specyfikę ugody jako zdarzenia cywilnoprawnego. W szczególności, jak postuluje autor, należy przyjąć, że decyzja sądu w przedmiocie uznania lub stwierdzenia wykonalności ugody albo zatwierdzenia powinna być wiążąca dla organów podatkowych. Rozstrzygać będzie ona bowiem w przeważającej większości przypadków, czy mamy do czynienia z ugodą ważną, czy nieważną, i tym samym, czy powstaje obowiązek podatkowy, czy też nie, a więc czy w rezultacie zachodzą podstawy do zwrotu podatku, czy nie.

Drugiego dnia jako pierwszy wystąpił dr **Arkadiusz Bieliński** (WP UwB) z referatem „Ugoda, ugoda sądowa, ugoda zawarta przed mediatorem – zagadnienia wybrane”. Autor sformułował kilka pytań, na które w trakcie wystąpienia starał się udzielić odpowiedzi. W pierwszej kolejności wskazał, w jakich przypadkach w ogóle dopuszczalne jest zawarcie ugody, by następnie odnieść się do kwestii dotyczących samego zagadnienia ugody. Bowiem, jak zauważył, przepisy KPC w tej materii wyraźnie nawiązują do instytucji znanej pod tą samą nazwą w prawie materialnym. Podkreślił jednak w dalszej części, że pomiędzy ugodą uregulowaną w KC a ugodą zawartą przed sądem bądź też mediatorem zachodzą istotne różnice i na tym skoncentrował swoje wywody. W podsumowaniu wskazał jeszcze raz, że charakter prawny ugody, która jest zasadniczym rezultatem skutecznie przeprowadzonej mediacji, jest bardzo złożony. Stan taki wynika przede wszystkim z dualizmu jej regulacji rozbitej pomiędzy przepisy prawa materialnego i procesowego.

Jako druga swój referat pt. „Arbitraż w sprawach z zakresu prawa pracy – nowy oręż walki z konfliktem” wygłosiła **Magdalena Żurawska** (WPiA UW), przedstawiając krótki rys historyczny arbitrażu w prawie pracy oraz stan aktualny. W związku z poczynionymi podczas prezentacji uwagami **M. Żurawska** sformułowała kilka wniosków. Przede wszystkim zwróciła uwagę na kwestię dotyczącą specjalizacji i właściwych kwalifikacji arbitrów oraz potrzebę propagowania arbitrażu jako jednej z metod rozstrzygania sporów w prawie pracy. Postulowała w związku z powyższym stworzenie organizacji podmiotów działających *non profit*, które zajmowałyby się standardami, jak również promocją ADR. Podniosła także sprawę czynników, które z pewnością wpłynęłyby na szybszą akceptację form alternatywnych w społeczeństwie. Po pierwsze, ważne jest zbudowanie zaufania stron do arbitrów i samej procedury polubownej, po drugie zaś, strony muszą mieć faktyczną możliwość pokrycia kosztów arbitrażu, co w świetle unitarnych, dla wszystkich rodzajów spraw cywilnych regulacji, jak również specyfiki jednostkowego szczególnego rozwiązania przyjętego dla spraw z zakresu prawa pracy, wydaje się być nader uzasadnione.

Kolejnym prelegentem był prezes Sądu Arbitrażowego przy Nowotomyskiej Izbie

Gospodarczej – Nowy Tomyśl **Włodzimirz Brych**. W swoim referacie pt. „Wybrane praktyczne problemy funkcjonowania sądu arbitrażowego” zwrócił uwagę na konieczność ograniczenia fiskalizmu związanego z sądownictwem polubownym poprzez odpowiednie zmiany w obowiązujących przepisach podatkowych. W głównej mierze miałyby one polegać na obniżeniu 22% stawki VAT oraz na wprowadzeniu do przepisów numerów PKD – wyodrębnionej działalności w zakresie omawianego sądownictwa. Skrytykował także projekt ustawy o Izbach Przemysłowo-Handlowych, wskazując na negatywne skutki, jakie ona za sobą pociągnie. Wskazał również na konieczność ujednoczenia przepisów zawartych w ustawie o kosztach sądowych w kierunku zrównania wysokości opłat pobieranych w zakresie wykonalności i nadawania klauzul wykonalności wszystkich orzeczeń bez względu na ich pochodzenie.

W referacie „Arbitraż jest tyle wart, ile warci są arbitrzy – zagadnienia kwalifikacji arbitrów” **J. Przychodzka** dokonała wnikliwej analizy tych przepisów KPC, które bezpośrednio odnoszą się do kwalifikacji arbitrów. Odniosła się m.in. do kwestii dotyczących obywatelstwa, wyrażając pogląd, że również osoby o niejasnym statusie oraz bez obywatelstwa mają możliwość pełnienia roli arbitra. Wskazała także na wiele argumentów, które przemawiają za przyznaniem takiego prawa również sędziom (którzy obecnie są go pozbawieni). Zwróciła też uwagę na dużą rolę regulaminów sądów arbitrażowych, które w sposób bardziej szczegółowy powinny określać kwalifikacje osób będących arbitrami.

Kolejnym prelegentem był podinspektor **J. Stępień**. Wystąpienie rozpoczął od krótkiego rysu historycznego negocjacji w policji. Następnie zaprezentował kilka sytuacji, na których przykładzie omówił praktyczne aspekty działania policji. Przedstawił także istotę negocjacji policyjnych oraz poszczególne ich etapy oraz wskazał analogie do arbitrażu i mediacji. Zwrócił także uwagę na ogromną rolę, jaką odgrywają negocjatorzy w policji.

Następnie swój referat „Arbitraż jako instrument rozwiązywania sporów w obliczu globalizacji gospodarki” przedstawiła dr **Małgorzata Ganczar** (Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL im. JP II). Rozpoczęła od wyjaśnienia pojęcia globalizacji oraz wskazania pozytywnych i negatywnych skutków tego zjawiska. Następnie zwróciła uwagę na rosnące znaczenie arbitrażu międzynarodowego jako formy rozstrzygnięcia sporów między dużymi podmiotami gospodarczymi, równocześnie podkreślając jego ogromną rolę także w polskim systemie prawnym.

Emil Kruk (WPiA UMCS w Lublinie) w wystąpieniu przygotowanym wspólnie z **Hanną Spasowską** (WPiA UMCS w Lublinie) pt. „Nieformalne uzgodnienia w prawie administracyjnym” dokonał próby wyjaśnienia konstrukcji nieformalnych uzgodnień, które to stanowią jedną z form działania administracji. Podkreślił jednocześnie, że nieformalne uzgodnienia nie mają charakteru prawnego decyzji administracyjnej i nie wywołują bezpośrednich skutków prawnych w sferze uprawnień oraz obowiązków stron stosunku administracyjnoprawnego. Mogą one jednak w toku pertraktacji pomiędzy organem administracyjnym a obywatelem prowadzić do określonego prawnego związa-

nia organu na przyszłość. Jednak, jak zastrzegali prelegenci, w wyniku tego rodzaju uzgodnień nie powinna nastąpić zmiana stanu faktycznego sprawy, nie może również ulegać ograniczeniu zasada prawdy obiektywnej ani swobodnej oceny dowodów, nie powinny też doznawać naruszeń interesy osób trzecich ani interes społeczny.

Referatem wieńczącym obrady konferencyjne ostatniego dnia było opracowanie pt. „Rola nieformalnych porozumień w procesie alternatywnych sposobów rozstrzygnięcia sporów”, przygotowane wspólnie przez prof. dr. hab. **Jana Łukasiewicza** (WP URz) i **Katarzynę Kłosowską** (WP URz). Dostrzeżony został niezwykle ważny problem związany ze zjawiskiem formalizacji, które to posiada znaczenie fundamentalne dla bytu każdej stałej formy zorganizowania działań. Profesor **J. Łukasiewicz**, który prezentował referat, wskazał, że przyczyną rozszerzania się działań niewładczych w praktyce administrowania była fascynacja aspektami cywilistycznymi w doktrynie prawa administracyjnego. Konstrukcja nieformalnych porozumień została przedstawiona w aspekcie porównawczym z rozwiązaniami niemieckimi. Niemniej jednak na gruncie obu porządków prawnych podnoszona jest kwestia związana z charakterem prawnym tego typu nieformalnych porozumień oraz skutków ich niedotrzymania. We wnioskach końcowych prof. **J. Łukasiewicz** sformułował tezę, że ten rodzaj współuczestnictwa w administrowaniu składa się niewątpliwie z licznych działań cząstkowych, których efektywność nie byłaby możliwa, jeśli podlegałyby one silnej formalizacji. W związku z powyższym nieformalne porozumienia stają się środkiem regulowania problemów niejednokrotnie spornych i kontrowersyjnych w konwencji konsensusu i dążenia do obywatelskiej dojrzałości i umiejętności samoograniczenia dla dobra wspólnego i indywidualnego.

Generalnie problematyka podjęta podczas obrad dotyczyła bardzo istotnego zagadnienia mającego niewątpliwie wpływ na rozwój życia społeczno-gospodarczego. Niezwykle aktualne zagadnienia arbitrażu i mediacji wywierają bowiem duży wpływ na umacnianie się procesów samoorganizacji społeczeństwa, prowadząc tym samym do wzrostu różnorodnych inicjatyw obywatelskich.

Łącznie w konferencji wzięło udział ponad 50 naukowców, praktyków materii, przedstawicieli organów administracji publicznej i zawodów prawniczych, a także osób zainteresowanych bezpośrednio właściwym wykorzystaniem przepisów dotyczących ADR w praktyce różnych sfer życia.

Oprócz obrad merytorycznych uczestnicy konferencji mogli skorzystać z szerokiego wachlarza atrakcji, jakie zaproponowane zostały przez organizatorów (m.in. możliwość spaceru po Iwoniczu-Zdroju z przewodnikiem, udział w jednym z zabiegów relaksacyjno-zdrowotnych proponowanych przez ośrodek, uroczysta kolacja odbywająca się przy akompaniamencie zespołu muzycznego).

Podsumowując: miła atmosfera, niezwykle ciekawe referaty, konstruktywna dyskusja podczas poszczególnych paneli, połączone z uzdrowiskowym klimatem, przyczyniły się do wypracowania wielu interesujących interpretacji i stanowisk.

Na zakończenie konferencji prof. dr hab. **J. Olszewski** wyraził nadzieję, że w przy-

szłości kontynuowana będzie ta niezwykle cenna inicjatywa związana z propagowaniem wśród różnych środowisk zawodowych i społecznych wiedzy na temat alternatywnych metod rozstrzygania sporów.